

співвіднесення із іменниками на позначення виду тканини.

«Всі просто чманіли від саксофона, оксамитовий баритон якого випурхував у височінь і розчинявся у сферах, зливаючись із хором янголів» [2, с.315].

«У жіночих сумочках вимогливо пищали мобільні телефони, в яких, ледь стримуючи бажання, спрагло тріпотіли чоловічі голоси» [2, 163].

«... барвистим метеликом тріпотів у слухавці й лоскотав її жіночу уяву...» [2, с. 133].

Оригінальним у письменника є введення до складу авторської метафори лексеми набрякати.

«Ліза набрякала вином...» [2, с. 84]. Метафора служить заміною лексеми п'яніти. Вжито її для оцінки стану Лізи. Письменник не осуджує її за розпивання алкоголю, тому й пише, що вона не п'яніє, а набрякає вином.

Для передачі стану туги, передбаченої втрати рідної людини письменник вводить у текст авторську метафору, яка підкреслює настрій оповідання: «Три дні в їхньому домі снували люди, пахло воском і чорнобривцями. Три дні їхній дім набрякав ропою сліз і печалі» [2, с.18].

«У туфлі позатікала вода, ноги промокли, а він стояв біля шосе і набрякав дощем» [2, с.184]. Тут лексему набрякати вжито у значенні промокати.

Метафори Володимира Даниленка яскраво ідентифікують його стиль письма, його оригінальне світобачення.

«Твою душу роз'їдає іржа гордині» [2, с.112]. Авторська метафора характеризує внутрішні почуття, моральний стан героя.

«Вона закурила і довго дивилась у вікно, ніби хотіла розгледіти, що на нас чекає за сірою завісою сьогоднішнього дня» [2, с.198]. Така метафора асоціюється із театралізованістю: ніби життя – це гра, і ми не знаємо, що нас чекає за наступною завісою.

«... зморшки тихо руйнують її обличчя...» [2, с. 97]. Процес старіння жінки показано так, щоб викликати у читача співчуття до неї.

«Над садом вибухнуло цвіркунове крещендо» [2, с. 96]. Замість того, щоб просто порівняти пташиний голос зі співом, автор вдається до проведення паралелі із музичним терміном.

«Такі жінки завжди тягнуть за собою шлейф заздрощів...» [2, с.316]. Про заздрощі написано так, щоб дати їм оцінку як явищу бажаному, ніби аромат дорогих парфумів.

Отже, у збірці оповідань «Сон із дзьоба стрижа» Володимир Даниленко вживає цілий ряд авторських метафор, які уточнюючи, конкретизуючи чи характеризуючи різні явища та предмети, допомагають письменнику створити яскраві образи та картини.

Авторські метафори письменника відіграють важливу роль у стилістичній оцінці збірки. Попри свою вишуканість та оригінальність, вони є зрозумілими для кожного читача. У них простота форми поєднується із оригінальністю змісту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блек Макс. Метафора/ Макс Блек // Тория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., польск., яз./ Общ. Ред. Н.Д. Арутюновой и М.А.Журиной. – М.: Прогрес, 1990. – С. 153 – 172
2. Даниленко Володимир. Сон із дзьоба стрижа/ Володимир Даниленко. – Львів: ЛА Піраміда, 2007. – С.444.
3. Літературознавчий словник-довідник/ укладачі: Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: ВЦ Академія, 1997. – 638 с.
4. Пустовіт Л.О. Засоби вираження метафор/ Л.О.Пустовіт// Культура слова. Респ. міжвід. зб. - К., 1976. – Вип. 34. – С. 47 – 58.

Федірко І.

Науковий керівник – Буда В. А.

ПЕРИФРАЗИ У МОВІ ГАЗЕТ “ДЕНЬ”, “ВЛЬНЕ ЖИТТЯ ПЛЮС”, “ЕКСПРЕС” ЗА 2014 РІК

Засоби масової інформації - один із елементів громадського життя, який активно реагує на всі події, що відбуваються, та віддзеркалює їх. Вплив ЗМІ важко переоцінити, адже здатність швидко й майже тотально охоплювати найширші аудиторії дає їм змогу формувати суспільну думку, визначати духовні цінності. Відповідно до цього й мова друкованих видань є

живою, вона завжди була й залишається важливим об'єктом вивчення у мовознавстві та журналістикознавстві.

Одна з специфічних рис газетної мови полягає в особливій виразності та експресивності висловлювань, які досягаються шляхом використання різноманітних засобів. Один з яких – перифрастичні звороти.

За останні десятиліття значно зросла в публіцистичних текстах кількість полікомпонентних моделей перифрастичних виразів, що дозволяють використовувати їх як дієвий засіб для більш повної, точної, глибокої і різнобічної характеристики предмета, явища, оцінити предмет або явище з авторських позицій, висловити думку певної групи людей. Особливої ролі набуває головна на сучасному етапі розвитку суспільства функція публіцистики – функція переконання, реалізувати яку допомагають поряд з різними образними засобами і перифрастичні вирази. Перифрастичний вираз можна розглядати як засіб створення образної характеристики, патетичний, риторичний, викривальний засіб публіцистичної мови [1, с.31].

Аналіз наукових праць лінгвістів засвідчує, що існують різні погляди вчених на статус перифраз, незважаючи на досить тривалу історію їх вивчення.

Проблема лінгвістичної природи, категоріальних ознак перифраз, стильова специфіка цих одиниць та інші аспекти теоретичного аналізу висвітлено в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних мовознавців (О. Потебня, Л. Булаховський, М. Бакіна, Д. Вовчок, А. Григор'єва, Г. Євсєєва, І.Кобилянський, О.Кожин, М. Коломієць, О. Макарова, Г. Моложай, О. Некрасова, Ю. Орлов, Є. Регушевський, Л. Синельникова, А. Свашенко, Н. Сологуб, В. Уткіна, Л. Шубіна, О. Юрченко та інші) [3, с.78].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пояснити високу частотність вживання перифраз у газетному тексті, певною специфікою структури, емоційного забарвлення, їхній вплив та текст, місце й роль у газетному мовленні як важливого засобу вираження думок, оновлення та збагачення образних ресурсів мови періодики.

У стилістиці мову ЗМІ традиційно розглядають як окремий підстиль публіцистичного стилю, чи власне публіцистичний підстиль, що обслуговує періодику, радіо, телебачення, рекламу.

І.С. Грицай стверджує, що на сучасному етапі розвитку суспільства мас-медіа займають панівну позицію як сфера мовленнєвої діяльності. Ця сфера має власну конструктивну специфіку, яка виявляється у відсутності універсальних законів застосування мови в масовому спілкуванні.

Перифрази належать до системи засобів, що є результатом вторинної номінації. Сутність цього стилістичного прийому полягає в контекстуальній заміні однослівного найменування описовим виразом.

Проте словникові дефініції відбивають різні підходи до витлумачення суті перифраза. Лінгвістичні словники трактують його як стилістичний прийом, що полягає в непрямому, описовому позначенні предметів дійсності (переважно емоційно-експресивного характеру) на підставі якоїсь ознаки, істотної в певному контексті чи ситуації, і яка завжди несе в собі оцінку, сприяє яскравості, виразності зображення. Такого визначення дотримується і дослідниця О. Копусь [5, с.52].

Є. Регушевський та М. Коломієць зазначають, що перифраз “виникає у зв'язку з бажанням мовця дати предметові, явищу чи дії певну емоційну оцінку з необхідності уникнути повторень тих самих слів, зворотів. Найчастіше перифрастичний вислів з'являється внаслідок індивідуально-авторського бачення світу, стаючи особливою назвою тільки в процесі мовлення, у певній мовній тканині твору” [4, с.4].

На думку Л. Приблуди, незважаючи на різні підходи до визначення перифраза, спільним є те, що він слугує яскравим стилістичним засобом увиразнення дійсності [5].

На підставі аналізу різних поглядів учених на перифраз ми у статті послугуємося робочим визначенням Г. Євсєєвої: “Перифраз - це функціонально-семантична одиниця мовлення, яка має форму словосполучення, що виділяє одну або декілька характерних рис предмета чи явища, є засобом їх образно-описової характеристики та контекстуальним синонімом до слова або неоднослівного позначення предмета чи явища. Виходячи із вищеописаних чинників, можна зробити висновок, що перифраз – це стилістичний засіб, який вказує предмет шляхом опису, а не ідентифікації” [2]. Також дослідниця відзначає, що “системний характер перифрастичних зворотів виявляється передусім у диференціації їх на різні тематичні групи за

ознакою співвіднесеності із позамовною дійсністю”.

Газета “День” - унікальне видання у форматі якісної преси, щоденна всеукраїнська газета суспільно-політичної тематики, що містить як поточні новини, так і аналітичну інформацію. Єдина в Україні - українською, російською та англійською мовами.

Ми класифікували перифрази газети “День” за 2014 рік за актуальними тематичними сферами, в яких відбувається перифразування. У нас виділено двадцять п’ять тематичних груп: спорт; музика; політика/світ; релігія; медицина; живопис; історія; політика та сучасність; кінематограф; ЗМІ; творчість; географічні назви/Україна; географічні назви/Росія; географічні назви/світ; історія/Росія; історія/Україна; АТО/Війна/Майдан/Волонтери; анексія Криму; світ; політична сучасність України; ефекти; феномени; синдроми; флора та фауна; дати.

Ось приклади деяких із них:

1) спорт: *лихоманка по-бразильськи* – залежність від чемпіонату світу з футболу (День. - №104. – 11 червня. – 2014. – С. 12);

2) музика: *батько української оперети* – Олексій Пантелеймонович Рябов (композитор, скрипаль, диригент) (День. - №123. – 9 липня. – 2014. – С.10);

3) політика/світ: *“семирічка Асада”* – роки правління президента Башара Асада в Сирії (День. - №95. – 28 травня. – 2014. – С.3)

4) релігія: *“духівник Януковича”* – владика Антоній (День. – № 45-46. – 8-9 січня. – 2014. – С. 14);

5) медицина: *“реконструктор” маленьких сердець* – лікар Василь Лазоришинець (День. - №138. -30 липня. – 2014. – С.9).

Варто зазначити, що на початку ХХІ століття у мові газет активізувалися тематичні групи, такі як агентивні імена суб’єктів політики. Це пов’язано з підвищеною політичною активністю в суспільстві, з появою колоритних особистостей. Особливу увагу потрібно звернути на те, що вибірка перифразів базована на матеріалах 2014 року, в період дуже важких часів для України. Зокрема потрібно виділити періоди Євромайдану, Революції Гідності, анексії Криму, АТО (війни). Тому перифрази на тему політики є частовживаними і становлять найбільшу структуро-семантичну групу у газеті “День”. Але їх зустрічаємо і у тематичних групах політика/світ, історія, політика та сучасність, історія/Росія, історія/Україна, світ, політична сучасність України.

Газета “Вільне життя плюс” (“Вільне життя”) – найдавніша і найтиражніша незалежна газета Тернопільської області, хоча і вважається всеукраїнською. У ній ми виділили наступних вісім тематичних груп перифраз: імена, Майдан/АТО, імена/політика, географія, природа, релігія, мистецтво, дати та інше.

Наведемо деякі з них:

– імена: *тричі громадянин* – Ігор Коломойський (має 3 паспорти) (ВЖ. - №81 (15609). – 8 жовтня. – 2014. – С.11);

Майдан / АТО: *новітні Крути* – Майдан (ВЖ. - №7 (15535). – 29 січня. – 2014. – С. 2)

– історія / політика: *прибульці з планети Рви-Ханай* – недавні владоможці за правління Януковича (ВЖ. - №15 (15543). – 26 лютого. – 2014. – С.7);

– географія: *місто Волі* - Київ (ВЖ. - №18 (15546). – 7 березня. – 2014. – С.1);

– природа: *квітучі “їжаки”* – кактуси (ВЖ. - №29 (15557). – 16 квітня. – 2014. – С. 6);

“Експрес” — всеукраїнська україномовна газета універсального змісту з головною редакцією у Львові.

Ми виділили сім тематичних груп перифраз у газеті “Експрес”: імена; політика; природа; географія; спорт; медицина; дати; інше.

1) політика: *найбрехливіша партія країни – 2013* – “Партія Регіонів” (Експрес. - №1 (7339). – 2.01. – 9. 01. 2014. - С. 1);

2) географія: *батьківщина Андерсена* – Данія (Експрес. - №48 (7534). – 6.05. – 7. 05. 2014. - С. 16);

3) спорт: *“червона фурія”* – збірна Іспанії з Футболу (Експрес. - №66 (7615). – 20.06. – 22. 06. 2014. - С. 16);

4) медицина: *“апельсинова шкірка”* – целюліт (Експрес. - №52 (7556). – 16.05. – 18. 05. 2014. - С. 10);

5) дати: *Чорний день нашої демократії* – 16 січня (Експрес. - №5 (7364). – 17.01. – 19. 01. 2014. - С. 9);

Виділені групи достатньо чітко показують актуальні тематичні сфери, у яких відбувається перифразування. Як бачимо, найбільше перифраз виникає у соціально-політичній сфері діяльності людини, а також на позначення революційних подій в Україні 2014 року, АТО. Відзначаючись публіцистичною загостреністю, образністю, перифрази стають не тільки другими найменуваннями предметів, а й виділяють їх певні характерні риси, необхідність у яких викликається тематичним спрямуванням того чи іншого газетного матеріалу. За останній рік спостерігаємо такі тенденції: актуалізація вже наявних у словниковому фонді перифразів і новоутворення.

Варто зазначити, що газетні перифрази довго не живуть. Їх застосовують у мові газет тоді, коли вони актуальні. З цим і пов'язане використання здебільшого політичних перифраз у всіх трьох газетах, які різняться за тиражем, колом своїх читачів, географічною розповсюдженістю, тематикою та мовною компетенцією.

Структурно-граматична класифікація перифрастичних зворотів, які зустрічаються в мові газет "День", "Вільне життя плюс", "Експрес", базується на кількісному та формально-граматичному принципах.

За компонентним складом перифрази-словосполучення поділяємо на дво-, три- та полікомпонентні. Наприклад:

1) двокомпонентні перифрази:

- *Основний Закон* – Конституція (Експрес. - №73 (7646). – 10.07. – 17. 07. 2014. - С. 4);
- *"розвинений кучмізм"* – роки правління Кучми (День. - №173. – 18 вересня. - 2014. – С.4);

2) трикомпонентні перифрази:

- *"Пояс Шовкового шляху"* – новий транспортний коридор Китаю до Європи (День. - №51-52. – 21-22 березня. – 2014. – С.9);
- *"ефект сотника Володі"* – заклик до рішучих дій (День. - №24. – 25 лютого. – 2014. – С.4);

3) полікомпонентні перифрази:

- *шедевр, якого боялася влада* – картина "Свобода, що веде народ" Ежена Делакруа (Експрес. - №19 (7420). – 20.02. – 21. 02. 2014. - С. 20);
- *зчорніла перлина біля моря* – Одеса після заворух із сепаратистами (ВЖ. - №34 (15562). – 7 травня. – 2014. – С. 1).

Формально-граматичний принцип класифікації моделей перифраз є деталізуючим по відношенню до кількісного. В основі будь-якого перифраза лежить словосполучення з граматично головним словом, яке являє собою опорний компонент описового звороту, граматично залежне слово – його залежний компонент.

За морфологічною будовою найчастіше трапляються перифрази, утворені за традиційними моделями, серед яких найбільш частотними є такі:

1) А (ад'єктив) + S (субстантив), напр.: *"гібридна країна"* - Росія (День. - №129. – 17 липня. - 2014. – С.4);

2) S (субстантив) + S (субстантив), напр.: *"збирач людей"* – І. Світличний (День. - №177. – 24 вересня. – 2014. – С.10);

3) S (субстантив) + А (ад'єктив) + S (субстантив), напр.: *День забороненої скорботи* – 18 травня кримсько-татарський народ прагнув відзначити 70-річчя своєї трагедії (День. - №89. – 20 травня. – 2014. – С.5);

4) А (ад'єктив) + А (ад'єктив) + S (субстантив), напр.: *"незрозумілі громадські формування"* – тітушки (День. - №19. – 4 лютого. – 2014. – С.10).

Перифраз належить до ефективних засобів оновлення й збагачення лексики газети. Перифрастичні описові звороти роблять журналістський текст цікавим, що полегшує сприймання матеріалу, його розуміння, дозволяє якнайточніше передати думку, певні почуття, авторське бачення світу, надати зображуваним подіям і явищам відповідної оцінки. ЗМІ переважно використовують перифрази для увиразнення, вироблення власного, неповторного стилю, надання матеріалам експресивності, емоційності. Досить часто вони містять у собі суб'єктивну думку, авторську оцінку явища. Видання виробили власний фонд, в якому домінують не класичні, а власні (створені журналістами цих газет) різнобарвні новотвори. Саме це сформувало неповторний імідж газет, завдяки чому вони сьогодні успішно конкурують на ринку преси.

Сфера вивчення перифраза надзвичайно широка як в тематичному полі, так і в семантичному значенні, а її актуальність постійно зростає у зв'язку із розвитком масмедійного мовлення.

Отже, мова газети у системі функціональних стилів української мови займає досить важливе місце та виконує провідну роль у становленні ментальності українців. Перифраз є ефективним засобом вираження оцінного ставлення до подій і явищ навколишнього світу в публіцистичних та інформаційних текстах. У аналізованих газетах “День”, “Вільне життя плюс”, “Експрес” переважають індивідуально-авторські перифрази. Це робить журналістські тексти більш цікавими та легшими для сприйняття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байдак І.С. Перифраза власних імен американського шоу-бізнесу Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 46. – С. 31-33.
2. Євсєва Г. П. Перифрази в мові сучасних газет (на матеріалі українських газет 80-90 років ХХ століття) / Г. П. Євсєва. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. нац. ун-т, 2002. – 99 с.
3. Зайцева В. Перифрастичні одиниці та метонімічні перенесення в газетному тексті / В. Зайцева // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – 2010. – Вип. 9. – С. 78-88.
4. Коломієць М. П. Короткий словник перифраз / М. П. Коломієць, Є. С. Регушевський. – К. : Рад. школа, 1985. – 152 с.
5. Копусь О. Проблема визначення статусу перифраза у мовознавстві (на матеріалі роману “Собор” О. Гончара) / О. Копусь // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. Л. А. Лисиченка. – Харків : ХДПУ, 2001. – Вип. 7. – С. 51-55.
6. Приблуда Л. М. Перифраза як стилістичний засіб зображення дійсності в сучасній малій прозі / Л. М. Приблуда // Наукові записки. Серія “Філологічні науки” (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). – Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2013. – Кн. 3. – С. 206-211.
7. Тимченко Ю. О. Перифрази в художньому мовосвіті Михайла Коцюбинського / Ю. О. Тимченко // Мовознавчі студії. – 2012. – № 1 (293) січень. – С. 22-25.
8. Яблонська Т. М. Перифрастичні найменування в оригінальній та перекладній повісті Джерома К. Джерома “Three Men in a Boat (to Say Nothing of the Dog)” / Т. М. Яблонська // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. – 2014. – № 18. – С. 173-180.

Воробйов Р.

Науковий керівник – проф. Лановик З. Б.

МАГІЧНИЙ РЕАЛІЗМ У КОНТЕКСТІ ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ СТУДІЙ

У науковий обіг термін «магічний реалізм» запровадив німецький мистецтвознавець Франц Рох у 1925 році для позначення стилю, відомого як «нова об'єктивність» (Neue Sachlichkeit), як описову альтернативу «постекспресіонізму» [4]. Рох вважав, що термін був логічним продовженням сюрреалізму, проте на відміну від її психологічної та підсвідомої реальності вирізнявся більш конкретною та детальною увагою до матеріального об'єкта, а також до фактичного існування речей у світі [8, с. 61]. Назва згодом була використана для опису стилю американських художників 1940-50-х років, таких як Айвен Олбрайт, Пол Кадмус, Джордж Тукер [3, с. 37]. Варто зазначити, що магічний реалізм у мистецтві далеко не завжди передбачав фантастичний зміст, а репрезентував швидше гіперреалістичне і часто суб'єктивне сприйняття світу, за традицією сюрреалізму [7]. Зі всіх видів мистецтв на сьогодні магічний реалізм найбільше поширений у літературі.

Мета статті – проаналізувати феномен магічного реалізму як літературної течії в контексті постколоніалізму.

Як літературознавчий термін був ужитий в 1955 в есе Анхеля Флореса «Магічний реалізм у Іспансько-Американській фантастиці» для характеристики творів Хорхе Луїса Борхеса, який «писав оповідання, що зосереджені на таємниці реальності про те, як ми живемо» [7]. Після цього есе термін набув популярності, а після Кубинської революції 1959 року почав застосовуватися для позначення нового типу літератури спершу в Південній Америці, а згодом і в усьому світі.